
СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА

Дуфінець В.А.,
Грузсва Т.С.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОФТАЛЬМОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мукачівський військовий госпіталь
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Резюме. В статті висвітлено особливості та тенденції інтегральних показників громадського здоров'я населення Закарпатської області, у т.ч. народжуваності, смертності, захворюваності та поширеності хвороб. Проаналізовано захворюваність та поширеність офтальмологічної патології, її структуру.

Ключові слова: громадське здоров'я, хвороби ока та його придаткового апарату, смертність, захворюваність, поширеність хвороб.

Основними завданнями національних систем охорони здоров'я є зміцнення здоров'я, попередження захворювань, їх діагностика, лікування і реабілітація хворих. Серед різних видів патології, які формують глобальний тягар хвороб, особливе значення мають офтальмологічні захворювання. Це пов'язане з тим, що саме орган зору відіграє вирішальну роль в отриманні людьми інформації про навколишній світ. Світова статистика свідчить, що більше 70,0% населення бояться втратити зір [1–3].

У 2009 р. Всесвітня асамблея охорони здоров'я прийняла "План дій з профілактики і попередження сліпоти та порушень зору на 2009–2013 роки", на який спираються держави-члени, Секретаріат ВООЗ і міжнародні партнери. Робота ВООЗ спрямована на зміцнення зусиль на національному рівні з ліквідації сліпоти, яку можливо попередити, на надання допомоги національним провайдерам медико-санітарних послуг в ліку-

ванні хвороб очей і на розширення доступу до офтальмологічних послуг, а також до реабілітації для людей із залишковими порушеннями зору. В центрі її особливої уваги знаходиться створення і зміцнення систем охорони здоров'я [4].

Здоров'я населення, у тому числі офтальмологічне, є об'єктивною передумовою успішного розвитку кожної людини, реалізації її життєвих планів, а також створює необхідні передумови для суспільного прогресу. Дослідження особливостей і тенденцій громадського здоров'я дозволяє обґрунтовувати профілактичні програми, удосконалювати медичне обслуговування, розробляти медико-соціальні заходи і т.д. [5–6].

Метою даного дослідження є встановлення особливостей і закономірностей формування здоров'я населення західного регіону України для обґрунтування заходів зі зміцнення і збереження здоров'я населення та удосконалення медичного обслуговування,

Завдання дослідження включали вивчення медико-демографічних показників, в т.ч. смертності і народжуваності; структури та рівнів загальної захворюваності та поширеності хвороб за 1991–2010 рр.; аналіз частоти і динаміки офтальмологічної патології.

Базовою територією для проведення дослідження обрана Закарпатська область.

Методи дослідження: аналітичний, медико-статистичний, епідеміологічний.

Джерелами інформації стали дані Центру медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України, інформаційно-аналітичного центру Закарпатського обласного управління охорони здоров'я за 1991–2010 р.

Результати дослідження та їх обговорення

У Закарпатському регіоні України популяційне здоров'я формується під впливом багатьох специфічних факторів, в т.ч. соціально-економічних, демографічних, географічних, кліматичних, культурних, етнічних та інших.

Протягом 1991–2010 рр. чисельність населення Закарпатської області залишалася приблизно на однаковому рівні (1261,1 тис. – 1242,0 тис.), скоротившись на 19,1 тис. При цьому міське населення становить 36,8 %, а сільське – 63,2 %, чоловіки складають 47,9 %, жінки – 52,1%. Істотний вплив на формування чисельності та складу населення мають обсяги міграції.

Відомо, що Закарпаття є територією з одним з найбільших в країні показників народжуваності, який у 2010 р. становив 14,8 на 1000 населення. У порівнянні з 1991 р. народжуваність скоротилася. Для сільського населення традиційно притаманні вищі рівні народжуваності в порівнянні з міськими (14,8% і 14,5%).

Негативні демографічні тенденції обумовлюються смертністю населення і скороченням природного приросту. Як і в цілому в державі, в області спостерігається зростання смертності населення. Протягом 1991–2010 рр. показник збільшився з 10,2 до 12,0 на 1000 населення, тобто на 17,6%.

Структуру смертності населення Закарпатської області формують хвороби системи кровообігу (55,8%), онкологічні захворювання (11,7%), зовнішні причини (6,1%). Четверте місце займають інфекційні та паразитарні хвороби (2,5%), п'яте – хвороби органів дихання (2,5%).

Важливою характеристикою популяційного здоров'я є захворюваність та поширеність хвороб. Рівень поширеності хвороб серед населення Закарпатської області становить 1687,8 випадків на

1 000 осіб, дорослого населення – 1768,7 випадків відповідно. Захворюваність населення становила у 2010 р. 685,2 випадки на 1 000 осіб, дорослого населення – 547,7 випадки.

Структуру поширеності хвороб в основному формують хвороби системи кровообігу (33,0%), органів дихання (19,5%), органів травлення (11,7%), кістково-м'язової системи та сполучної тканини (4,6%), травми та отруєння (2,4%).

У структурі захворюваності переважають хвороби органів дихання (56,6%), системи кровообігу (9,8%), травлення (8,3%), травми та отруєння (5,9%), хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини (4,4%).

Вивчення захворюваності дорослого населення даного регіону протягом 1991–2010 рр. виявило тенденцію до її збільшення. Найвищі темпи приросту захворюваності спостерігалась за класами хвороб крові та кровотворних органів, хвороб ендокринної системи, розладів харчування, порушення обміну речовин та імунітету, хвороб системи кровообігу, вроджених аномалій. Разом з тим за вказаний період відбулося зниження захворюваності на інфекційні та паразитарні хвороби, психічні розлади, хвороби органів дихання, хвороби шкіри та підшкірної клітковини, частоти травм і отруєнь.

Порівняльний аналіз даних про захворюваність дорослого населення Закарпаття з середніми в країні виявив значне перевищення обласних показників над загальноукраїнськими за класами хвороб крові та кровотворних органів, ендокринної системи, розладів харчування, порушення обміну речовин та імунітету, нервової системи, системи кровообігу, органів травлення, кістково-м'язової системи та сполучної тканини, вроджених аномалій, симптомів, ознак і неточно визначених станів.

Особливо виразними були відмінності з окремих видів патології. Зокрема доросле населення Закарпатської області частіше, ніж в середньому по країні, занеджує на анемію, дифузний зоб, тиреоїдит, гіпертонічну хворобу, ішемічну хворобу серця, хронічний гепатит, жовчнокам'яну хворобу, холецистит, хвороби підшлункової залози, хронічний гломерулонефрит.

У структурі поширеності захворювань серед дорослого населення Закарпатської області переважають хвороби системи кровообігу, органів дихання, ендокринної системи, кістково-м'язової системи та сполучної тканини, сечостатевої системи.

Привертає увагу значно більша питома вага

хвороб ендокринної системи в загальній структурі поширеності патології Закарпатського регіону, ніж в Україні, а рівень поширеності ендокринних хвороб перевищує загальнодержавний. В цілому поширеність хвороб в Закарпатській області є нижчою за середню в країні, але досить значною. Це вимагає підвищеної уваги з боку медичних служб до проблем здоров'я регіону.

Захворюваність на офтальмологічну патологію є важливим показником громадського здоров'я. Тенденція до збільшення частоти появи цієї патології характерна для багатьох країн світу, європейських країн, в т.ч. для України.

Відзначення щороку у другій четвер жовтня Всесвітнього дня зору свідчить про особливу увагу світового співтовариства до офтальмологічного здоров'я. Цей захід спрямовано на ініціативу щодо ліквідації сліпоти до 2020 р. З 2000 року Всесвітній день зору є основним пропагандистським заходом в рамках глобальних зусиль з профілактики сліпоти під назвою "Бачення 2020: Право на зір". Координаторами "Бачення 2020" є ВООЗ, Міжнародне агентство з профілактики сліпоти, а також партнери з державного і приватного сектора.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я та спеціальних наукових досліджень, в усьому світі налічується близько 37 млн сліпих людей і 124 млн людей з поганим зором. Три чверті випадків сліпоти можна вилікувати і попередити. Без належних втручань чисельність сліпих людей зростає до 2020 року до 75 млн. ВООЗ працює з державами-членами над розробкою та здійсненням національних планів офтальмологічної допомоги. Це створює платформу для мобілізації ширших зусиль з профілактики сліпоти.

За даними Центру медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України протягом 1998–2010 рр. первинна захворюваність населення України на хвороби ока та його придаткового апарату зросла з 2958,9 випадку до 3593,3 випадки на 100 тис., тобто на 21,4%. Поширеність цієї патології збільшилася за вказаний період з 7341,7 до 9235,6 на 100 тис., або на 25,8%. Сьогодні хвороби очей займають у структурі захворюваності населення України шосте місце з часткою 5,0%, в структурі поширеності – шосте місце з питомою вагою 4,9% відповідно.

Негативні тенденції до зростання офтальмологічної патології характерні і для Закарпатської області. Нами проаналізовано динаміку показників первинної захворюваності і поширеності

хвороб ока та його придаткового апарату серед населення області протягом 2000–2010 років, їх структуру. Виявлено, що за зазначений термін рівень захворюваності населення збільшився з 2528,1 випадку до 3266,6 випадки на 100 тис., тобто на 29,2%.

Основу структури захворюваності населення хворобами ока встановили кон'юнктивіт та інші захворювання кон'юнктиви (34,8%), міопія (4,9%), катаракта (4,4%), хвороби склер (2,8%).

У порівнянні з 2000 роком структура захворюваності населення Закарпатської області істотно не змінилася.

Аналіз структури поширеності хвороб році показав, що на 19,6% її визначали кон'юнктивіт, на 11,1% – катаракта, на 12,8% – міопія, на 7,0% – глаукома, на 2,4% – хвороби склер. Протягом останніх п'яти років питома вага кон'юнктивіту в структурі поширеності хвороб збільшилася з 19,6% до 22,4%, міопії – з 12,8% до 13,6%, хвороби склер – з 2,4% до 3,9%. Одночасно зменшилася частка катаракти, відшарування сітківки, глаукоми, атрофії зорового нерва.

В ході вивчення частоти виникнення і поширеності офтальмологічної патології серед населення Закарпатської області проведено порівняльний аналіз показників по окремим територіям. Він виявив суттєві відмінності як у структурі захворюваності хворобами ока та його придаткового апарату, так і в рівнях захворюваності населення окремих районів області.

Висновки

Таким чином, моніторинг медико-демографічних показників, захворюваності та поширеності хвороб серед населення Закарпаття показує певні негативні тенденції в здоров'ї, поряд з деякими позитивними здобутками. Така ситуація вимагає детального аналізу, поглибленого вивчення здоров'я в зв'язку з основними детермінантами, введення дієвої системи моніторингу та ефективності діяльності з метою обґрунтування комплексу профілактичних заходів, спрямованих на попередження захворювань та зміцнення здоров'я населення.

Враховуючи особливості умов життя і праці жителів окремих територій, відмінності в способі життя, а також різну силу впливу соціально-економічних, екологічних, кліматичних, етнічних, релігійних, культурних та інших факторів, дослідження тенденцій показників офтальмологічного здоров'я населення Закарпатської області є актуальним і вимагає комплексного підходу до вирішення проблеми.

Встановлення залежностей між окремими детермінантами, їх комплексом і рівнями захворюваності, поширеності хвороб органу зору дозволить прогнозувати в перспективі частоту виникнення і поширеності офтальмологічної патології,

обґрунтувати заходи профілактичного та лікувально-діагностичного характеру, планувати обсяги необхідної медичної та медико-соціальної допомоги.

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ОФТАЛЬМОЛОГИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

Дуфинец В.А., Грузева Т.С.

Резюме. В статье освещены особенности и тенденции интегральных показателей общественного здоровья населения Закарпатской области, в т.ч. рождаемости, смертности, заболеваемости и распространенности болезней. Проанализированы заболеваемость и распространенность офтальмологической патологии, ее структура. *Ключевые слова:* общественное здоровье, болезни глаза и его придаточного аппарата, смертность, заболеваемость, распространенность болезней.

MODERN ASPECTS OF OPHTHALMIC HEALTH TRANSCARPATHIAN REGION

Dufinets VA Gruzeva TS

Abstract. The article highlights the features and trends of integrated indicators of public health Transcarpathian region, including fertility, mortality, disease incidence and prevalence. Analyzed the incidence and prevalence of eye disease, its structure. *Key words:* public health, eye and adnexa, mortality, morbidity, prevalence of disease.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вялков А.И., Сырцова А.Е. Общественное здоровье и методы его оценки // Общественное здоровье и профилактика заболеваний. - 2006. - №4. - С.10-14.
2. Максимова Т.М. Современное состояние, тенденции и перспективы оценки здоровья населения. - М.: ПЕРСЭ, 2002. - 192 с.
3. Работа во имя здравоохранения. Одиннадцатая общая программа работы ВОЗ на 2006-2015 годы. Глобальная повестка дня в области здравоохранения. - ВОЗ, 2006. - 49 с.
4. Action plan for the prevention of avoidable blindness and visual impairment, 2009-2013, Printed by the WHO Document Production Services, Geneva, Switzerland 2010. - 32 p.
5. Report of the first 5 years of VISION 2020, World Health Organization, International Fgency for the Prevention of Blindness, 2005. -110 p.
6. Чупандина Е. Е., Куролап М. С. Исследование факторов, оказывающих влияние на заболеваемость глазами болезнями // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: химия. биология. фармация, 2011.- №1.- с.231-235.